

Interview Oud-burgemeester Wim Deetman over het veiligheidsbeleid en de burger:

“Burger kan eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid niet uitbesteden aan de overheid”

Veiligheid in een stad is een zaak van iedereen. Dat is de overtuiging van de oud-burgemeester van Den Haag, Wim Deetman. Niet alleen officiële instanties, zoals gemeente en politie, maar ook de burgers zelf zijn verantwoordelijk voor veiligheid en criminaliteitspreventie in hun directe leefomgeving, stelt Deetman in een interview met SECONDANT. Sprekend voorbeeld noemt hij de buurtinterventieteams die in de Hofstad actief zijn en waarbij bewoners in samenwerking met de politie overlast en onveiligheid in hun buurt aanpakken. “Eigenlijk is het vrij eenvoudig: er moet een situatie worden geschapen waarin open communicatie mogelijk is. Je moet een ambiance creëren waarin mensen elkaar durven aanspreken op ongewenst gedrag, anders wordt de overlast van kwaad tot erger”, aldus Deetman die op 1 januari 2008 aan het werk is gegaan als lid van de Raad van State.

door Yvonne van der Heijden

De auteur is freelancejournalist.

De dag na het officiële afscheid van Wim Deetman als burgemeester van Den Haag, begin januari, wapperen tientallen groene vlaggen in de stad met het opschrift: “Wim, bedankt!” Een week later zegt de man die elf jaar lang de eerste burger van de Hofstad is geweest en niet bekend staat als liefhebber van uiterlijk vertoon: “Ik ben er nog steeds verbaasd over. Ik had zoiets niet verwacht. Het heeft me wel geraakt, een warm gevoel gegeven.” De openbare dankbetuiging ligt in het verlengde van de persoonlijke manier waarop Deetman, Hagenaar van geboorte, de stad heeft bestuurd en de relatie die hij met de inwoners van ‘zijn’ stad heeft opgebouwd. “Een burgemeester is verantwoordelijk voor de integrale veiligheid in de stad. Hij moet zelf de wijken in gaan en uitstralen er bovenop te zitten. Dat stimuleert bewoners. Mensen moeten tegen een burgemeester kunnen praten, alles kunnen zeggen. Dat schept betrokkenheid tussen burgers en bestuur”, zegt Deetman op zijn werkkamer bij de Raad van State in Den Haag.

De nadruk op persoonlijk contact met de burgers past in de overtuiging van Deetman (CDA) dat veiligheid in een stad een gezamenlijke verantwoordelijkheid is; niet alleen van gemeente en politie, maar ook van burgers en ondernemers. Het meest recente veiligheidsprogramma van de gemeente Den Haag draagt niet voor niets de titel ‘Een veilig Den Haag: een opdracht aan alle Hagenaars 2006-2010’. Deetman: “Als burgers zich niet veilig voelen, zeggen ze vaak dat de overheid voor een oplossing moet zorgen. Maar de burger kan zijn eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid niet uitbesteden aan de

overheid. Als burgers samen problemen beetpakken, kunnen ze heel veel zelf doen om overlast en onveiligheid te verminderen. Verspreid over alle delen van Den Haag zijn buurtinterventieteams tot stand gekomen, die samenwerken met de politie. Het zijn vrijwilligers die scholing en training krijgen van de politie en in groepen de buurt ingaan. Zij geven aan de politie door als er structurele klachten zijn over onveiligheid en overlast in een wijk.”

Buurtpreventieteams

Het eerste buurtpreventieteam is meer dan tien jaar geleden opgericht in de Schilderswijk waar eind jaren negentig grote spanningen waren tussen verschillende bevolkingsgroepen. Op het ogenblik zijn meer dan zeshonderd vrijwilligers actief in meer dan dertig bewonersteams. De groepen leveren ieder op hun eigen manier een bijdrage aan de veiligheid in de wijken. Enkele voorbeelden zijn: Nachtpreventie Schilderswijk, Marokkaanse Buurtvaders Laak, Straatvertegenwoordiging Schipperskwartier, Buurtpreventie Duindorp en Vrouwen aan Zet. “De vorm is heel verschillend. Het gaat om maatwerk dat past bij een bepaalde buurt. Als burgemeester was mijn oordeel over de vorm irrelevant. Het gaat erom dat de bewoners van een buurt of wijk het gevoel hebben dat hun omgeving veiliger wordt door het initiatief dat ze nemen. Dit soort bewonersteams werkt enorm goed. Het voedt de betrokkenheid van de burgers bij hun stad en er komen ideeën uit voort waar je als bestuurder geen seconde aan zou hebben gedacht”, aldus Deetman.

*“Waarom zeggen we niet tegen bewonerscomités:
jullie bepalen het werk van de wijkagent?”*

Als burgemeester heeft hij wijkbewoners meer dan eens gemotiveerd om de handen ineen te slaan bij de aanpak van overlast. “Ik begrijp best dat iemand als individu huiverig is een medebuurtbewoner aan te spreken op gedrag dat overlast veroorzaakt, maar je kunt zoiets wel samen doen. Enkele jaren geleden was Duindorp slecht in het nieuws. Tijdens een van mijn bezoeken heb ik bewoners erop gewezen dat ze met steun van de gemeente een buurtpreventieteam zouden kunnen opzetten om de problemen gezamenlijk aan te pakken. Dat hebben ze gedaan en het heeft gewerkt. Eigenlijk is het vrij eenvoudig: er moet een situatie worden geschapen waarin open communicatie mogelijk is. Je moet een ambiance creëren waarin mensen elkaar durven aanspreken op ongewenst gedrag, anders wordt de overlast van kwaad tot erger. De politie is ook enthousiast want deze vrijwilligers vormen de oren en ogen van de politie. Er wordt een weg geplaveid om gevoelens van onveiligheid weg te nemen.”

Wijkagent

De rol die burgers spelen in het veiligheidsbeleid mag van Deetman best groter worden. “De kernvraag is: hoe kan een gemeente burgers bij het beleid betrekken? We kennen het instituut wijkagent. Waarom zeggen we niet tegen de bewonerscomités: jullie bepalen het werk van de wijkagent? Dat lijkt erg verstrekkend, maar de idee erachter is dat als er

onveiligheid is in een buurt, die zaken aangepakt moeten worden die de burger belangrijk vindt om de onveiligheid weg te nemen. In Den Haag lopen twee experimenten op dit gebied, die wetenschappelijk worden begeleid. Ik ben heel benieuwd hoe de resultaten uitpakken.”

Deetman zegt ook een groot voorstander te zijn van het Keurmerk Veilig Ondernemen dat het mogelijk maakt om op een gestructureerde manier de veiligheid van winkelgebieden en bedrijventerreinen te verbeteren. Niet het keurmerk als zodanig is in zijn ogen van belang. Het proces van burgers en overheid om samen een plan te maken zodat een onveilig gebied veilig wordt, daar gaat het hem om. “Winkeliers en andere ondernemers die met de gemeente en politie en brandweer en andere betrokken organisaties afspraken maken om een winkelgebied op te knappen en veilig te maken. En, duurzaam blijven samenwerken om het gebied veilig en schoon te houden. Daarin zit de winst van het keurmerk.”

Landelijk

Een stad als Den Haag, met bijna 475.000 inwoners de derde stad in Nederland, heeft volgens zijn oud-burgemeester op het terrein van veiligheid en criminaliteitspreventie dezelfde soort problemen als de overige drie grote steden. Wat landelijk aan prioriteiten wordt gesteld, komt één-op-één terug in het veiligheidsbeleid van de grote steden, is de stelling van Deetman. In het veiligheidsprogramma sluit Den Haag dan ook aan bij de landelijke doelstelling van een daling van de onveiligheid, criminaliteit en verloedering met 20-25 procent in 2010.

Deetman: “Nederland is een klein land. De problemen die landelijk spelen rond veiligheid vormen per definitie ook knelpunten in de grote en middelgrote steden. Over het veiligheidsprogramma van een stad als Den Haag wordt onder meer op departementaal niveau overleg gevoerd. Dit betekent niet dat een gemeente voor de aanpak van problemen gaat zitten wachten op landelijk beleid. De gemeente Den Haag heeft zelf als eerste de veiligheidsketen gesloten om het probleem van de veelvuldig gewelddadige jongeren aan te pakken. Alle instanties moeten zo samenwerken dat het voor de buitenwacht lijkt dat er maar één organisatie aan het werk is. Alles moet naadloos aansluiten en met de nieuwe informatie- en communicatietechnologieën kan dat ook. Landelijke rugdekking bijvoorbeeld bij de ketenaanpak is echter wel van groot belang, al is het alleen al om de wettelijke bevoegdheden die de verschillende instanties nodig hebben.”

Hotspots

De investeringen in veiligheid hebben in Den Haag geleid tot een aantal zeer succesvolle resultaten, meldt het Voorwoord van het Veiligheidsprogramma: “We zien een aanzienlijke daling van het aantal vermogensdelicten, zoals autokraak en tasjesroof, en een toename van het aantal opgepakte verdachten met 47 procent. In de periode 2002 tot en met 2006 daalde de geregistreerde criminaliteit met 16 procent, bij een gelijkblijvend aangiftebereidheid. Het gevoel van onveiligheid in de stad daalde de afgelopen vier jaar

met 6,9 procent.” Gerichte acties van bewoners, die zich inzetten in buurtinterventieteams of als straatvertegenwoordiger, hebben volgens Deetman bijvoorbeeld sterk bijgedragen aan de vermindering van het aantal zogenoemde hotspots in Den Haag, van 27 in 2003 tot 17 vijf jaar later. Bovendien is de criminaliteit op deze meest onveilige plekken in de stad teruggedrongen. Deetman: “Als burgemeester bezocht ik één keer per jaar alle hotspots om de bewoners te vragen of de aanpak hielp en of er nog ideeën leefden voor verbeteringen.”

Maatwerk

Deetman benadrukt dat het belangrijk is dat de lokale overheid van het Rijk de ruimte krijgt binnen een landelijk kader zoveel mogelijk autonoom te opereren. “Bijvoorbeeld: in delen van de stad met bovenmatige overlast van allerlei soort ligt de oplossing in een integrale aanpak van politie en andere diensten. Om de verschillende disciplines als één geheel te laten optreden, moet de organisatie aan de basis, op de ‘werkvloer’ in de wijk plaatsvinden. Alleen het lokaal bestuur kan maatwerk leveren. Daarin ligt de kracht van het lokaal bestuur en die moet de landelijke overheid beter benutten. Het vergt discipline van het departement van Binnenlandse Zaken zich er niet mee te bemoeien. Ze moeten op rijksniveau het lef hebben om de uitvoering van het veiligheidsbeleid aan het lokaal bestuur over te laten. Geen gedetailleerde generieke doelstellingen formuleren maar erkennen dat er verschillen zijn. Dat wordt onvoldoende onderkend. De suggestie bijvoorbeeld dat met Nieuwjaar iedereen vuurwerk op centrale plekken moet afsteken, zal in Den Haag leiden tot een groot drama. Landelijk zou men veel preciezer moeten zijn, en bijvoorbeeld de verkoop van lawinepijlen weer moeten verbieden.”

“Ze moeten op rijksniveau het lef hebben om de uitvoering van het veiligheidsbeleid aan het lokaal bestuur over te laten”

Terrorismebestrijding

Als het om nationale veiligheidskwesties gaat, zoals terrorismebestrijding, moet de burgemeester in ieder geval geïnformeerd worden over de activiteiten die nationale instanties in zijn stad uitvoeren. Het zit Deetman nog steeds dwars dat hij in november 2004 niet vooraf op de hoogte werd gebracht van een inval door de Nationale Recherche in een woning aan de Antheunisstraat. Daar woonden twee leden van de zogenoemde Hofstadgroep, Jason W. en Ismail A., die werden verdacht van het voorbereiden van terreuraanslagen. De Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) die de verdachten al maanden had afgeluisterd, had de leiding tijdens de inval. Bij de bestorming werden drie agenten verwond door een handgranaat die een van de twee moslimextremisten naar buiten gooide. Burgemeester Deetman lag thuis te slapen en wist van niets.

Deetman meer dan drie jaar na dato: “De landelijke justitie is bij de inval in de Antheunisstraat door het oog van de naald gekropen. Als wij waren geïnformeerd was het zo niet gelopen. Als burgemeester ben je verantwoordelijk voor openbare orde en

veiligheid in de stad. Dan moet je precies weten wat zich daar afspeelt. De AIVD geldt dan wel als instantie die over de beste informatie beschikt, maar in de praktijk is de burger in de straat de beste informant. De lokale overheid en de burgemeester kunnen situaties beter beoordelen. Overigens is sinds dat incident wel veel gedaan om de communicatielijnen met de landelijke instanties open te maken.”

“De AIVD geldt dan wel als instantie die over de beste informatie beschikt, maar in de praktijk is de burger in de straat de beste informant”

Visitekaartje

Den Haag is niet alleen ‘een van de vier Grote Steden’ met grootstedse kenmerken en knelpunten op het gebied van veiligheid. De gemeente heeft ook de regering binnen haar grenzen en ambassades en internationale organisaties. “Den Haag heeft daardoor te maken met unieke beveiligingskwesties. Dat blijkt ook uit de politieformatie. Een speciaal paraat peloton is belast met bewaken en beveiligen, wanneer het met name gaat om niet-voorzien, opkomende incidenten, et cetera. Daarnaast zijn er voorzieningen voor de statische bewaking. Sinds kort bestaat er een kleine diplomatieke surveillancedienst die waakt over de veiligheid van diplomaten, en van topmensen en bezoekers van internationale instellingen. In Den Haag zijn in 2007 meer dan 1500 demonstraties gehouden. Ze dragen bij aan een internationaal gevoel in de stad. Geen enkele andere stad heeft zoveel demonstraties, grote en kleine. En alle demonstraties vergen specifieke aandacht. Daar komt bij dat Den Haag de Hofstad is. De koninklijke familie heeft hier redelijk veel openbare verplichtingen. Prinsjesdag, maar ook bruiloften en staatsbegrafenissen. Het vergt veel aan inzet van de gemeente om alles goed te laten verlopen. Maar dat is wel het visitekaartje van de stad.”

Onder leiding van Deetman is Den Haag van grijze ambtenarenstad uitgegroeid tot stad met een internationaal profiel. Hij gebruikte de aanwezigheid van het Internationaal Hof van Justitie, het Joegoslavië Tribunaal en Europol om andere internationale instellingen op het gebied van vrede, recht en veiligheid binnen te halen, zoals het Internationaal Strafhof, de VN-organisatie tegen chemische wapens (OPCW) en Eurojust. “Op de Habitat Conferentie van de Verenigde Naties vorig jaar in Den Haag werd ik door de Afrikaanse voorzitter aangekondigd als de ‘Mayor of the international City of Peace, Justice and Security’. Er werd gezegd dat in Afrika aan Den Haag wordt gerefereerd als dé stad in de wereld waar recht wordt verschaft. De bewoners van Den Haag in alle wijken, op veen of zand, voelen dat hun stad in hoog aanzien staat. Het internationale imago bindt Hagenaars, schept een gedeelde identiteit. Op de Internationale Dag van de Vrede liepen vorig jaar meer dan duizend schoolkinderen een vredesmars van het Vredespaleis naar het centrum. De vice-president van het Internationaal Hof van Justitie liep mee en het college van B & W. Dat was tien jaar geleden ondenkbaar. Mensen in Den Haag zeggen nu trots: dit is mijn stad! Het geeft voldoening dat het gelukt is aan het scheppen van die sfeer een bijdrage te hebben kunnen leveren.”